

Sprawozdanie

komisji prawniczej o wniosku posła Merunowicza względem wprowadzenia w życie instytucji sądów pokoju i wydania ustawy o postępowaniu sądowem niespornem.

Wysoki Sejmie!

Wniosek posła Merunowicza uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 16. Grudnia 1885 komisji prawniczej przekazany opiewa:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

„Na podstawie art. 19. statutu krajowego wzywa się c. k. Rząd ponownie:

1. ażeby w właściwej drodze ustawodawczej postarał się o wprowadzenie w życie instytucji sądów pokoju dla postępowania rozejmczego i orzekania w sporach cywilnych drobiazgowych, tudzież w sprawach karnych o przestępstwach policyjnych i wykroczeniach;

2. aby wypracował i wniósł do konstytucyjnego traktowania projekt ustawy o postępowaniu sądowo-niespornem w takim kierunku, by postępowanie spadkowe poruczonem zostało zaprowadzić się mającym sądom pokoju, zaś wykonywanie opieki nad nieletnimi i kurateli nad niewłasnowolnymi poruczone było radom familijnym pod kontrolą sądu pokoju“.

Instytucya sądów pokoju jest jednym z owych haseł, które podnoszone bywają wszędzie i zawsze, gdzie i kiedy życie polityczne narodów się rzbudza.

Powtarza się to od początku rewolucyi francuskiej aż do drugiej połowy naszego stulecia.

Bacząc na rozwój, znaczenie i działalność tej instytucji w Anglii, gdzie ona kolebkę swoją miała — narody upatrują w niej z jednej strony jeden z najsilniejszych filarów samorządu a z drugiej strony najlepszy środek dla uzyskania szybkiego, taniego i odpowiedniego ustawom wymiaru sprawiedliwości

I nasz Sejm od początku swego istnienia z całą stanowczością domagał się zaprowadzenia tej instytucji w naszym kraju.

Już w kilka dni po otwarciu pierwszej sesji sejmowej poseł Dr. Ziemiałkowski postawił wniosek o zaprowadzenie sądów pokoju. Inni posłowie wniosek ten na następnych sesjach

ponawiali, Sejm kilkakrotnie uchwałami swojemi zawezwał Rząd, by sądy pokoju u nas zaprowadził, a gdy uchwały te skutku nie odniosły, Wydział krajowy z polecenia Sejmu wypracował w roku 1870 projekt do ustawy o sądach pokoju a na sesyi swojej z r. 1872 Wysoki Sejm projekt ten uchwalił.

A gdy Rząd zastawiając się względami prawno-państwowemi, bo brakiem kompetencyi Wysokiego Sejmu — sankcyi tej ustawy odmówił, później Wysoki Sejm dwukrotnie wezwał Rząd, aby w drodze konstytucyjnej wyjednał ustawę zaprowadzającą w kraju naszym instytucyę sądów pokoju.

W obec tego stanu rzeczy, w obec tylekrotnie i tak stanowczo objawionego życzenia reprezentacyi kraju, komisya prawnicza nie potrzebowała się już nad tem zastanawiać, czy instytucya sądów pokoju dla kraju naszego jest pożądaną. Pomimo tego waha się ona zalecić Wysokiemu Sejmowi przyjęcie wniosku w tej formie, w jakiej on jest postawiony.

Istota, forma, urządzenie i atrybucye sądów pokoju prawie w każdym kraju, w którym istnieją — są inne.

W Anglii obejmują one nietylko wielką część sądownictwa w najobszerniejszem tego słowa znaczeniu, ale są nadto organem administracyjnym, najważniejszym ogniwiem w całym aparacie administracyjnym. Instytucya ta, w Anglii historycznie i organicznie rozwinięta, zaszczipiona została sztucznie w pojedynczych krajach kontyngentu, i jakkolwiek w niektórych krajach zbawiennie działała, to nigdy i nigdzie nie dorównała swemu wzorowi angielskiemu.

Robiono z niemi najrozmaitsze eksperymenta i jak już wyżej powiedziano — prawie w każdym kraju inną nadano im treść i formę. Jeżeli chcemy mieć sądy pokoju naszym potrzebom, naszym odrębnym stosunkom narodowym i socyalnym odpowiadające, nie wystarcza powiedzieć: domagamy się sądów pokoju, lecz trzeba Rządowi zarazem wskazać, jakich to sądów pokoju my się domagamy; inaczej narażeni będziemy na to, że Rząd nie mając bliższych wskazówek i wyjaśnień w obec tego, że kwestya sądów pokoju ani w umiejętności ani w praktyce dotąd nie jest zupełnie wyjaśnioną — uchwały nasze jak dotąd zostawi bez skutku, albo co by może jeszcze gorzej było — obdarzy nas szablonowym fabrykatem ustawodawczym, który ani stosunkom ani potrzebom naszym odpowiadać nie będzie.

Wprawdzie można by powiedzieć, że Wysoki Sejm uchwaliwszy w roku 1872. cały projekt do ustawy o sądach pokoju, już dał Rządowi wskazówkę, jakie sądy pokoju mieć sobie życzymy.

Lecz komisya wątpi, ażali projekt z roku 1872. odpowiadałby jeszcze i dziś życzeniu m. Wysokiego Sejmu i choćby tylko intencjom wnioskodawcy.

Od roku 1870, w którym ów projekt wypracowano, minęło lat 16, a w tym czasie bieg wypadków, rozwój organiczny kraju się nie zatrzymał. Stosunki się nie zmieniły, zrobiliśmy nie jedno doświadczenie i nie jeden fakt zaszedł, który zapatrywanie na tę sprawę z gruntu zmienić musiał.

Nie wdajemy się w szczegółowy rozbiór owego projektu, ale niechaj nam wolno będzie zaznaczyć, że w projekcie z r. 1872 Wysoki Sejm sądy pokoju jedynie dla drobiazgowych spraw cywilnych chciał mieć zaprowadzone, i kontentował się sądami pokoju, których okręgi te aż do 30.000 ludności obejmowały — dzisiaj, gdy dla spraw drobiazgowych osobne mamy postępowanie, wolne od pętów przestarzałej, rozwlekłej i kosztownej procedury z 18go wieku nam przekazanej, dzisiaj gdy mało już jest sądów powiatowych, mających tak wielkie okręgi, aby aż 30.000 ludności obejmowały i panuje niezaprzeczenie tendencya ciągłego powiększenia liczby sądów powiatowych, dzisiaj powiadamy, Sądy pokoju z tak ograniczoną kompetencją o tak olbrzymich okręgach z pewnością życzeniom Wysokiego Sejmu nie odpowiadałyby. Wszak pominąwszy stronę polityczną Sądów pokoju, to niezawodnie celem ich jest przedewszystkiem, aby ludność szukająca wymiaru sprawiedliwości mogłaby takowy znaleźć jak najbliżej swego domicylu, by

nie potrzebowała na podróżach do sądów trawić drogi czas i pieniądz, by sprawy sądownictwa niespornego mogły być załatwiane i nadzorowane przez instytucje w najbliższym sąsiedztwie osób interesowanych. Tego wszystkiego nie dokażą sądy na modłę projektu z roku 1872. urzędzone.

Po doświadczeniach zresztą dotąd z funkcjonaryuszami autonomicznymi zrobionych, wolno także podnieść i tę kwestję, czy i dzisiaj Sejm obstawałby przy tym sposobie mianowania sędziów pokoju i urzędników tych sądów, jak w ostatnim roku 1872. projektowano.

Jeżeli więc uchwała sejmowa ma mieć jakiś skutek praktyczny, to należy całą kwestję sądów pokoju jeszcze raz studyować, z uwzględnieniem obecnego stanu umiejętności i nowych doświadczeń zrobionych z tą instytucją mianowicie w Królestwie polskiem, jako też ze sądami ławników w cesarstwie niemieckiem, wskazać w ogólnych zarysach sposób urządzenia tych sądów dla nas pożądany i atrybucje, w jakie te sądy wyposażyc należy i tak opracowany wniosek w myśl art. 19. statutu krajowego Rządowi przedłożyć.

Co się tyczy postępowania niespornego, to i pod tym względem nietylko Wys. Sejm, ale i sam Rząd od dawna uznał konieczną potrzebę gruntownej reformy takowego.

Lecz i ta reforma więcej należy od organów, które powołane będą do jej przeprowadzenia aniżeli od treści ustawy, która bez takich organów zostanie jak ustawa dotychczasowa zbiorem martwych paragrafów.

Więc ta kwestya łączy się ściśle z żądaniem wprowadzenia w życie sądów pokoju i tylko razem z nią załatwioną być powinna.

Komisya nadto wahała by się bez poprzednich badań i głębokiego zastanawiania się wprost doradzać do zaprowadzenia rad familijnych, gdyż nasuwa się wątpliwość, czy wśród ludności wiejskiej znajdziemy potrzebny do tej nowej instytucyi materyał.

Cała ta sprawa, któraby tak doniosły wpływ na ustrój naszego kraju wyrzucić miała, nie może być dostatecznie zbadana i przestudyowana w krótkim czasie trwania sesyi sejmowej, i nie może też być bez szkody dla samej sprawy dorywczo traktowaną. W nadziei zresztą, że uchwała Wysokiego Sejmu obejmująca cały program i szczegółowe określenie instytucyi sądów pokoju i ich atrybucyi, lepszy niż dotychczasowe uchwały odniesie skutek, —

Komisya prawnicza wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, by zbadał, czy i w jakiej formie sądy pokoju dla kraju naszego zaprowadzone być mają, jakie przydziałać im należy atrybucje, niemniej w jakim kierunku należy zreformować postępowanie sądowe w sprawach niespornych, w szczególności w sprawach spadkowych i sierocińskich, i jaki udział w tem postępowaniu zaprowadzić się mającym sądom pokoju przyznać należy — i aby sprawozdanie swoje przedłożył“.

We Lwowie dnia 12. stycznia 1886.

Przewodniczący:
Zawadzki.

Sprawozdawca:
Fruchtman.

